

dicens. Gustavi in summitate sceptri: quod est in manu mea parū mellis: & ecce ego morior. Et postea intercessioe & precibus populi liberatus est: dicens ad Saul. Nūc Jonathan morietur: quia fecit salutē hanc magnā in israel: Absit. Vivit dominus: Si ceciderit de capillis capitis eius in terrā: quia cū domino fecit diē hanc: & liberauit dominus Jonathan: & nō est mortuus. Samuel irascitur Sauli: & non vult ire cū rege. Postea precibus vincitur: ut ostendat humani animi in diuersū mutationē. Pergit Bethleem: singulos filios: Iesse putat ipsos esse: quos dominus requirebat. Cūq; uidisset Eliab ait: Ecce in cōspectu domini Christus eius. Et ait dominus ad eū. Ne respicias ad uultū eius: & ad staturā corporis illius: quoniam abiici eū. Aliter enī uidet homo: aliter deus. Homo enī uidet i facie: deus in corde. Atq; in hunc modū p̄ omnis errat: p̄ omnis corrigitur: ut pateat humanā mētis infirmitas. Miphiboseth Saul filius interficitur dolo a Recab & Baana filiis Remō Berotite. Cūq; nunciassent David: & caput aduersarii demōstrarent: occisi sunt: David dicente: Viri ip̄ii occiderunt uirū iustū in domo sua & i lectulo suo. Certe Miphiboseth iustus nō erat: & tamen in eo iustus appellatur: quod absq; noxa interfectus est. Oza Leuites cū archa domini transferret hierusalē: & lasciuientes boues plaustrū in partē alterā declinassent: misit manū: ut sustentaret inclinātā. Statimq; sequitur. Iratus est furor domini in Ozā: & percussit eū deus ibi p̄ ignorantia: & mortuus est iuxta archā dei. Cōtristatusq; David q; percussit dominus Ozā: timuit dominū in illa die: & ait. Quomodo ingredietur ad me archa domini: David iustus & p̄pheta: & unctus in regē: quē elegit dominus secundū cor suū: ut faceret cunctas uoluntates eius: ut uidet ignorantia domini furore punita terret: atq; tristat: nec querit causā a domino: quare percussit ignorantē: sed simile sententiā p̄temiscit. Præcepit David principi exercitus Ioab: ut numeret populū: statimq; scriptura cōmemorat: & percussit cor suū: & dixit ad dominū: peccaui uehemēter: quia hoc feci: cū iuberet ut fieret: utiq; quid diceret ignorabat: & tamen se ip̄se reprehendit: & pro hac culpa lxx. milia hominum angeli gladio trucidant. Salomon cōpletis tēpli ceremoniis utraq; palmas tēdit ad dominū: & ait: Cū peccauerit tibi populus: nō est enī homo: qui non peccet. Abia propheta Sābnites nesciebat ad se uenire uxore Hieroboā: dixitq; dominus: Ecce uxor Hieroboā ingreditur: ut quærat uerba a te pro filio suo: q; ægrotauit iuxta hoc: & iuxta hoc loqueris ad eā. Heliseus sedebat in monte: uenit ad eum mulier: cuius filius mortuus erat: & amplexa pedes eius uociferatur. Repellente autē eā Giezi: dixit ad eū uir dei: dimitte eā: quoniam anima eius in amaritudine est. Et dominus exclauit a me: ut non annunciarer mihi. In libro dieq; legimus: fuerunt filii Sobal patris Cariathiarim: qui prophetabat ex dimidio. Et iterū. Filii autē Alma Bethleem & Netophathi corona domus Ioab. & qui prophetabat ex dimidio Sarai & cætera. Similiter utiq; sancti erant qui prophetabant & tamen perfectā non meruerunt accipere prophetiā. Nequaquā de futuro secundū tropologia: sed ip̄æsentia: iuxta historiā: prophetantes. Abachuc propheta canticū suū hoc inscribit titulo. Oratio abachuc prophetae p̄ ignorantibus. Locutus enī fuerat audacter ad dominū: & dixerat. Usq; quo domine clamabo: & nō audies? Uociferabor ad te uim patiens: & non saluabis? Quare ostendisti mihi iniquitatē & laborē: uidere prædā & iusticiam? Contra me factū est iudiciū: & contradictio potentior: propter hæc lacerata est lex: & non peruenit usq; ad finem iudiciū: quia impius praualeat aduersus iustū: propterea egreditur iudiciū puer sum: pro quo se ip̄se reprehendens q; p̄ ignorantia sit locutus: scribit canticū penitentia. Si peccatū non erat ignorantia: supfluo scribit librū penitentia: & uoluit id lugere: quod peccatum non habet. In Ezechiel extrema parte: ubi per ædificium templi in monte siti ecclesie multa post sæcula futura sacramenta narrant: primo die & septimo die mensis primi offerunt uictimā pro peccatis oīum: in quo p̄ errorē: aut ignorantia peccauerūt. Septē quoq; diebus pasche hircus semper pro peccato mactatur: septimi mensis quintadecima die: idem pro peccatis sacrificiorum ordo celebratur. Et post alia plurima: quæ nō est istius tēporis replicare: scriptū est: Erat autē ibi locus ad occidentē: dixitq; ad me: iste est locus: ubi coquere debent sacerdotes hostiā pro peccato: & pro ignorantia. Hieremias loquitur ad deū: Scio domine quod nō est hominis uia eius: nec uiri est: ut ambulet & dirigat gressus suos. Ideoq; prauum est cor hominis & inscrutabile: quis cognoscat illud? In prouerbiis legimus. Est uia quæ uidetur recta esse apud homines: & nouissima eius ueniunt in profundū inferni. Ecce & hic manifeste ignorantia cōdenatur cū aliud putat homo: & sub specie ueritatis ad inferna delabatur. Multæ inquit cogitationes in corde hominis: sed non tamen illius uoluntas: quæ incerta & fluctuans: atq; mutabilis est: sed dei consiliū obtinet. Quis inquit gloriabitur castum se habere cor? Et quis confidet mundus esse a peccato? Dulcis est enī homini panis mendacii. Et postea implebitur os eius calculo. A domino gressus hominis diriguntur: mortalis autē quomodo scire poterit uias suas? Omnis uir uidetur sibi iustus: filius malus iustum se facit: & non laudat exitum suum: sed corrigit corda omnium deus: filius malus excelsos habet oculos: & palpebris suis eleuatur: Est enim iustus qui perit i iusticia sua. Vnde dicitur ad eum. Nec sis iustus multū: nec quasi per sapiētiam quæras superflua: ne forte obstupescas. Quæcunque enim laborauerit homo: ut requirat: non inueniet: si dixerit se sapiens intelligere: reperi re non poterit. Cor enim filiorum hominum repletum est malitia.

Secundus liber eiusdem dialogi contra pelagianos. Epistola. XVIII.

RITOBOLVS. Multa quidem de scripturis memoriter: copioseq; dixisti. Et quasi quibusdam discussis nubibus: clarum uisus es ueritatis lumen aperire: sed quid ad rem? His enim cunctis testimoniis uideris hominum accusare naturam: hac per hoc inuidiam referre ad deum: si tales homines condidit: ut obliuione & ignorantia peccato carere non possint. Ex quo perspicuū est hominem posse si uoluerit nō peccare. Id enim fecit quod uitare non potuit. Vbi autem aufertur possibilitas: aufertur & uitium. Nemo enim in eo condemnatur: quod facere non potuit. At. Sæpe dixi te non intelligere conatus meos: nec cōsiderare quod tu argumenteris: sed quia quæ deus iusserit pro obliuione: errore: & ignorantia: quasi pro peccato offeruntur

sacrificia. Siue hoc male iuxta te: siue bene iuxta me. Deus præcepit: meū est obseruare quod iussit: tuū dei ius-
sa reprehendere. CRI. Quoniā uim facis perspicuæ ueritati: & trahis me ad blasphemiam: cōcedā tibi hoc i ueteri
lege præceptū: de qua scriptū est. Vetera transierunt: Ecce facta sunt omnia noua. Nunquid & de euāgelio po-
teris hoc approbare: ut puniatur quispiā pro eo quod nesciat: Et ante pœnas luat: q̄ reus sit cōscientiæ. AT. Dū
ignoramus: Manichæus nobis confurgit repente: qui legē dicat abolitā: & solos noui testamēti legēdos libros.
CRI. Quid enī a me audiisti: ut hoc autumes: Et lex enī patribus data: pro tēpore iusta & sancta est: & ue-
niēte euāgelii perfectione: uiliora cessarūt. AT. Ergo nequaquā obseruandū est: qd' lege præcipit. CRI. Quæ
dā obseruanda: quæ dā pretermittenda sunt. AT. Quoniā te uideo esse doctissimū: dic mihi: quæ de ueteri te-
stamēto obseruare debeā: & quæ relinquere. CRI. Mandata obseruare debemus: quæ ad uitā & mores p̄tinēt
corrigendos: de quibus dictum est. Mandatū domini lucidū illuminās oculos. Quæ autē ad cerimonias legis:
& ritus sacrificiorū p̄tinēt: relinquēda sunt. AT. Ignosce mihi: cū legis & oīum scripturarū scientiā iactites: nō
animaduertis quid uelim dicere. CRI. Hoc intelligo: quod loqueris: sed nō quod taces. AT. Tacere uideo: qui
tantis exēplis docere te uolui: peccare hoīem p̄ ignorantiam: & pro peccato ut in lege hostias: ita & in euāgelio
offerendā pœnitentiā. CRI. Da testimoniū noui testamēti: ubi error & ignorantia & impossibilitas mādati
teneatur crimen. AT. Non necesse est multa proferre: unū proferā: cui cōtradicare non poteris. Vas electionis
p̄spicue loquitur. Consentio enī legi dei iuxta interiorē hoīem: uideo autē aliā legē in mēbris meis: repugnantē
legi mentis meæ: & captiuantē me in lege peccati: quæ est in mēbris meis. Miser ego homo: quis me liberabit
de corpore mortis huius: Gratia dei per iesū christum dominum nostrum. CRI. Protulisti testimoniū: quod
pro me facit. Liberati ergo de corpore huius mortis p̄ gratiā domini nostri iesu christi: nequaquā ultra peccare de-
bemus. AT. Liberati quidē sumus baptismo Saluatoris: sed mihi edisserere quare dixerit: uideo aliā legē in mem-
bris meis repugnantē legi mentis meæ: & captiuantē me in lege peccati: quæ in mēbris meis est. quæ est ista lex
regnans in mēbris hoīs: & repugnans legi mētis eius. Responde simpliciter. Taces. Audi eundē apostolū pre-
dicantē: quod enī operor non cognosco: non enī quod uolo operor: sed quod odi illud facio. Sin autē quod uo-
lo hoc facio: cōsentio legi: quoniā bona est. Nunc autē nequaquā operor illud: sed quod in me habitat peccatū. Scio
enī q̄ non habitat in me hoc est in carne mea bonū: uelle enī adiacet mihi: operari autē bonū nō inuenio. nō enī
quod uolo bonū: hoc ago: sed quod nolo malū: hoc facio. Sin autē quod nolo: hoc ego facio: nequaquā ego operor
illud: sed quod habitat in me peccatū. CRI. Miror te hoīem prudentē sic intelligere apostolū ut eū ex persona
sua: & nō ex aliorū hoc dicere sentias. Qui enī conscientia in se loquētis Christi libere proclamat: an experimē-
tum quæritis eius: qui in me loquitur christus: Et in alio loco: Cur sū cōsummaui: fidē seruauī: de cætero reposita
est mihi corona iusticiæ: iste hoc de se dicere poterat: operari bonū nō inuenio: & nō quod uolo bonū: hoc facio
sed quod nolo malū: hoc ago. Quid illud erat boni: quod uolebat facere: & nō poterat: Et quid illud erat mali
quod nolebat: & tamen uitare nō poterat: Ergo nō ex sui persona hoc dicit: sed ex p̄sona generis humani: quæ ui-
tiis subiacet ob carnis fragilitatē. AT. Parū mihi tollis: ut totum tribuas. Ego enī unū hoīem licet apostolū intelli-
go subiacere peccato: tu totum humanum genus asseris: quod si uerum est: in genere tenemus & speciē: nā &
apostolus homo est: & si homo est: uel de aliis uel de se quasi homo loquitur: Miser ego homo: quis me liberabit
de corpore mortis huius: Et quoniā non habitat in me: hoc est in carne mea bonū: Corruptibile enī corpus ag-
grauat animā: & deprimat terrena habitatio sensū multa curantē. CRI. Si loqueris: quasi ego hoc ex p̄sona ge-
neris humani accipiā: & non ex p̄sona peccatoris. AT. Et quis tibi hoc cōcedit: ut ex p̄sona peccatoris hoc loqua-
tur apostolus: Si enī ex p̄sona peccatoris hoc accipias: debeat dicere: miser ego peccator: & nō miser ego homo:
homo quippe naturæ est: peccator uoluntatis. Nisi forte & illud quod scriptū est: Vanitas uanitatū & oīa uani-
tas: ad peccatā referat: & nō ad omnes hoīes. Et iterū: Verū tamen & in imaginē pambulabit homo: ac deinde: Hō
uanitati assimilatus est: dies eius uelut umbra p̄transeunt. Si hoc Pauli testimonio nō moueris: audi aliud eius-
dē: cui contradicare nō potes. Nihil mihi cōsciū sum: & cætera: recolenda dicit testimonia. Mire: nec me ipsum
iudico: nihil mihi cōsciū sū. Qui hoc dicebat: nullū utiq; peccati sibi cōsciū erat. Sed quia legerat: delicta q̄s
intelligit: Et sū uia: quæ uident uiro iustæ: nouissima autē eaz; respiciūt in p̄fundū inferni. Et iterū: omnis uir ui-
det sibi iustus: deus autē corda hoīum dirigit: circo tēperabat sententiā ne forte p̄ ignorantiam deliquisset. maxi-
me cū scriptura testetur: est iustus: qui p̄t in iusticia sua. Et alibi: iuste quod iustū est scētaberis: ne opinione ue-
ritatis a iusticia declinemus: recordantis Saulus & Achaz. CRI. Ne contendere uidear: & in diuersum absq; mē-
sura funem trahere: saltem hoc mihi concede: iustos in scripturis plurimos appellari. AT. Nō solum plurimos:
sed innumerabiles. CRI. Si innumerabiles iusti sunt: & hoc negari non possit quid mali locutus sum: posse esse
hoīem sine peccato: si uelit: hoc est aliis uerbis dicere posse iustum sine peccato esse: eo q̄ iustus est. AT. Iustos
esse concedo: sine omni autem peccato: omnino non assentio. Etenim absq; uitio: quod græce dicitur κακία ho-
minē posse esse aio: sine esse nego: id enim soli deo competit omnisq; creatura peccato subiacet: & indiget mi-
sericordia dei: dicente scriptura: Misericordia domini plēna est terra. Et ne quasi maculas quasdam in sanctis ui-
ris uidear perscrutari: in quibus errore sunt lapsi: pauca proferam: quæ non ad singulos: sed ad omnes in comu-
ne pertineant. In tricesimo primo psalmo scriptum est: dixi pronuntiabo aduersum me: iniquitatem meam do-
mino: & tu dimisisti impietatem cordis mei. Satimq; sequitur pro hac: hoc est impietate: siue iniquitate (utrūq;
enim intelligi potest) corabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno. Si sanctus est: quomodo orat pro ini-
quitate: Si iniquitatem habet: qua ratione sanctus appellatur: Iuxta illum uidelicet modum qui & in alio
scribitur. Septies cadit iustus: & resurget. Et iustus accusator sui est in principio sermonis: Et alias
Alienati

Alienati sunt peccatores a uulua: errauerunt ab utero: locuti sunt falsa. Vel statim ut nati sunt: subiucere peccato in similitudinem prauaricationis Adæ: qui est forma futuri. Vel certe statim: ut de utero uirginali natus est Christus: de quo scriptum est. Omnis qui aperit uulua sanctum domino uocabitur. Oes hæretici errauerunt: non intelligentes mysterium natiuitatis eius: magisq; ad specialem natiuitatem Saluatoris q̄ ad omnium hoium referri potest hoc quod dicitur. Qui aperit uulua sanctus uocabitur domio. Solus. n. Christus clausas portas uulua uirginalis aperit: quæ tamē clausa iugiter permanerunt. Hæc est porta orientalis clausa: per quã solus pontifex ingreditur & egreditur: & nihilominus semp clausa est. Illud quoq; quod in uolumine Iob scriptum est. Nūquid mundus erit homo coram deo: aut in operibus suis irreprehensibilis uir: si aduersus famulos suos non credit? Et contra angelos prauum quid repperit: quãto magis in iis qui habitant domos iuteas: e quibus & nos de eodē luto sumus? Quod si asserueris: hoc dici ex persona Eliphath themanite: intellige non ab eo dici. sed ab illo qui sub psona angeli inuisione: & in reuelatione loquitur ei sententias dei. Sed esto ut loquatur Eliphath: qd̄ p̄spicue angelus loquitur. Nūquid nō hoc ex psona Iob p̄prie dicitur? Tentatio est uita hominis super terrã: Et si ego peccaui. quid ego possū facere? Et quare oblitus es: nec fecisti iniquitatis meæ obliuionē & emendationē peccati mei. Quomō enim potest esse iustus homo sup̄ terram apud deū? Et iterum. Si fuero iustus nō audiet me: sed iudicio eius indigebo. Et rursum: quia sum impius cur frustra laboro? Si lotus fuero nitro: & mūdus mūdus manibus: satis me sorde tinxisti. Si peccauero custodies me. Ab iniquitate autē me. non facies inocentē. Et si impie egero: ue mihi. Et si fuero iustus nō potero respirare. Plenus enī ego sū ignominia. Et iterum. Quis enī erit mundus a sorde? Nec unus quidē: etiã si unius diei fuerit uita eius super terrã: & numerabiles menses illius. Quod si dixeris pronomē quis: non pro impossibili: sed interdū pro difficili accipi. Respondebo tibi. Et ubi est illud quod temere protulisti? Facilia dei esse mandata: & ea facile posse cōpleri dicente scriptura. Vir in dolore laborat sibi: & uim facit perditioni suæ: ut oppressa: & subiugata: & moriente carne: uiuat in eo spiritus: ridiculãq; illã expositionē Demosthenis uestri nō dixisse Iob. Quis erit mundus a peccato? Sed quis mundus a sorde? Prætereoco: quia probare conat̄: sordes p̄anoꝝ significari in infantia: nō uitia peccatoꝝ. Aut certe si non sic intelligit: dicite uos: quid sentiat. Tam etiã inuolutus dictor est: & nimio uerboꝝ squalore cooptus: ut suspicionē magis q̄ intelligentiã lectori præbeat. ad extremū ifert̄: Ego autē ad hoc quid respondebo? Manū ponã super os meū: semel locutus sum. In secundo non addã. Ecce Iob nolter immaculatus: & sine q̄rela: & abstinens se ab omni malo: quali sine iusticiæ coronatur. ut misericordia dei indigeat. Hoc est illud quod in prouerbis legimus. Quis gloriabitur castū se habere cor? Aut quis confidit se mundū esse a peccato? Fac quod & hic: nō pro impossibili: sed pro difficili dixerit. Tolle ergo sententiã: & rade de libro tuo: facilia dei esse mandata. Quod si illud Ioãnis apostoli apposeris: mandata eius nō sunt grauiã. Et de euãgelio. Iugū meū suauē est: & onus meū leue. Facile reuincere: leuia eū dixisse euãgelii mandata ad cōparationē sup̄stitutionis iudaicæ: in qua uaria cærimoniaꝝ genera q̄ rebatur: quæ iuxta literã & apostoli dei sententiã nullus potuit explere. Vnde & in actibus apostolorum scribit̄: nunc ergo quid tentatis iponere iugū sup̄ ceruicē discipuloꝝ: quod neq; patres nostri: neq; nos portare potuimus: sed per gratiã domini Iesu saluari credimus: quæ admodū & illi Iacobus scribit apostolus. Si iudicas legē: non es factor legis: sed iudex. Ille iudicat legē: qui dicit aliquid non iuste præceptū: & ignorantiã nō habere peccatū. Et frustra offerri uictimas pro errore: quod peccati non habet conscientia. Neq; enī in lege ratio quærit̄: sed auctoritas. Idē eadē dicit epistola. Ira uiri iusticiã dei nō operat̄: & quis nostrū carere possit ira: de qua scriptum est. Ira perdit etiã sapientes. Significat̄q; non irã dei: sed irã uiri poluit. Ira enī dei iusta est: ira autē uiri de perturbata mente procedit. Vnde & in psalmo dicit̄: Irascimini: & nolite peccare: qui uersiculus quē sensū habeat: apostolus docet. Sol nō occidat super iracundiã uestrã: ut peccatū oīno sit uel leuiter irasci: iusticia autē irã celeri p̄cennitudine mitigare. Vnde pro ocioso uerbo reddituri sumus rationē in die iudicii. Et in eodē euãgelio legimus: qui irascitur fratri suo sine causa: reus erit iudicio: licet in plerisq; codicibus atiquis sine causa additū sit: ut scilicet: ne cū causa quidē debeamus irasci. Quis hoium poterit dicere: q; ira quæ absq; iusticia est: i sempiternū uitio careat? Et iterum. ne gloriaris in crastinū. Nescis enī quid adueniēs pariat dies. Vnde scriptum est: ne beatū dixeris quēpiã ante mortē: q̄ diu enī uiuimus: in certamine sumus: & q̄ diu in certamine: nulla est certa uictoria: quæ etiã apostolo fortissime preliant̄: in futuro sæculo reseruat̄. Dominus atq; saluator sub psona assumpti hominis loquitur: Insipientissimus enī oīum hominum sum: & nō est hominis prudentia in me. Et in lxxviii. psalmo: Deus tu scis insipientiã meã: sed fatuū dei sapiētius est hoibus. In Ecclesiaste quoq; scriptum est. In multitudine sapiētia multitudine scientia. & qui addit scientiã: addit dolorem intellectus: q; perfectiōe careat. Et ex eo quod nouit: quanta nō nouerit: & odio inquit habui uitã: quoniã malū est opus quod operor super terrã: omnia enī uanitas: & presūptio spiritus: nemo scit: quid futurus sit. quia sicuti est: quis annūciabit ei? Sunt iusti: ad quos puenit quasi opus impioꝝ. Et sunt impii: ad quos peruenit quasi opus iustorum. Hoc iccirco dicitur: quia certum iudicium solius dei est: & quos putamus iustos: sæpe peccatores inueniuntur: & quos econtrario peccatores: apud dei scientiã iusti sunt: quantūcunq; laborauerit homo: ut inquirat: non reperiet. Et si dixerit sapiens: nosse se: inuenire non poterit. Omnium enim unus occurus est: cordaq; filioꝝ hominum repleta sūt malitia: & in certo statu: quæ græce τῷ ἐπιπέπρω dicitur: muscæ morituræ: siue ut in hebraico habet̄: mortuæ demouuntur: atq; corrumpunt suauitatem olei: quis mortalium aliquo errore non capitur? Quem hæreticorum & falsorum dogmatum uenena non maculant? Tempus inquit est: ut incipiat iudicium de domo domini. Si autē primū a nobis: quis finis eorū qui non credunt euãgelio? Et si iustus uix saluetur: impius & peccator ubi parebit? Certe iustus est qui i die iudicii uix saluetur: saluetur autē facile: si nihil haberet maculæ: ergo iustus est i eo

Lotus nitro

Dirtoa

Ira noli

Nemo beatus ante mortem

Quatuor perturbationes
hanc animorum.

Primo.
Chrysippus
secundo.

q. floret multis uirtutibus: & uix saluatur in eo: quod in quibusdam dei indiget misericordia. Quatuor sunt p
turbationes: quibus genus uexatur humanum: duae praesentes: & duae futurae: duae bonorum: & duae malorum.
Aegritudo quae graece dicitur λυπη: & gaudium quod illi χαρον uel ηδονην uocant: quae ηδονη uoluptas a
plurisq; dicatur. alterum mali: alterum boni: excedimusq; mensuram: si gaudeamus super his: quae non debe
mus: diuitis: potentia: honoribusq; inimicorum infelicitate: uel mortibus: aut econtrario praesentium malo
rum dolore cruciamur: aduersis: exiliis: pauperate: langore: & mortibus propinquorum: quod apostolus fieri
phibet. Et rursus si cupiamus ea quae arbitramur bona: haereditates: honores: prosperitates omnium rerum:
& corporum suauitatem: & caetera: quorum praesentia gaudio fruimur: & metuimus illa: quae putamus aduer
sa: quibus ad perfectum carere iuxta Stoicos Zenone uidelicet & Chrysippu possibile est: cui sententiae omnis
scripturae sanctae consentit auctoritas. Vnde & Iosephus Machabeorum scriptor historiae: frangi & regi posse
dixit perturbationes animi: non eradicari: & quinque Thuscularum questionu Ciceronis libri his disputatio
nibus referti sunt. Pugnat enim iuxta apostolu aduersu nos fragilitas corporis: & spiritalia nequitiae in caelestibus
manifesta sunt dicente opera carnis & opera spiritus: & haec sibi inuicem aduersant: ut non quae uolumus ipsa fa
ciamus. Si non quod uolumus facimus: sed quod nolumus illud opamur: quomodo dicit posse hoicem sine pec
cato esse si uelit: Ecce apostolus. Omnesq; credentes qd uolunt implere non possunt. Caritas operit multitudinem
peccatoru: non tam preteritoru q; presentiu: ne ultra dei in nos manete charitate peccemus. Quomobrem de muliere
peccatrice dicit: Dimittunt ei peccata multa. Ex quo intelligimus non nostrae solu esse potestatis facere qd ue
limus: sed & clamentiae: Si nostrae adiuuet uoluntate deus lux appellat: & tenebrae in eo sunt illae: qdo dicit nul
las tenebras in dei lumine repiri: ostendit oia alioq; lumina aliq; sorde maculari. Deniq; & apostoli appellantur
lux mundi. Sed non est scriptu: q; in apostoloru luce nulla sint tenebrae. Et de Ioane scribit. Hic uenit in testimo
niu: ut testimoniu phiberet de lumine: ut oes crederent p illu. Non erat ille lux: sed ut testimoniu phiberet de lu
mine. Erat lux uera: quae illuminat oem hoicem ueniente in hunc mundu. Vnde & de eo scriptu est. Qui solus
habet immortalitate: & luce habitat iaccessibile. Et certe legimus imortales angelos: imortales thronos: & domi
nationes: caetera q; uirtutes. Sed solus deus est imortalis: quia non est p gratia ut caetera: sed p natura. Quae ob
causa ide apostolus scribit Deu solu esse sapientem. Cu & Salomon & multi alii sancti sapientes uocent: Et dicat
iuxta hebraicu ad principem Tyri: Sapientior Daniele es tu: Quomodo ergo solus lux: solus imortalis: & solus
sapientis appellat: cu multi imortales & luces & sapientes sint: Sic pfectio hois: non ex natura: sed ex gratia ueni
ens: i perfectos eos: qui pfecti uident esse demonstrat. Quod aut scriptu est. Et sanguis Iesu filii eius mundat nos
ab omni peccato: tam in cofessione baptismatis: q; in clamentia plenitudinis. Sed aliud est mundari a deo: aliud p se
esse sine uitio. Iuxta illud Iob. Luna non splendet: & stellae non sunt munda in cospetu eius: qto magis homo pu
tredo: & filius hois uermis: Omne enim os obstruit: & noxius est mundus deo: quia ex opibus legis non iustificabi
tur ois caro coram eo: nullaq; distatia est psonae. Omnes enim peccauerunt: & idigent gloria dei: iustificati gratis
p gratia ipsius. Sin aut scribit: existimamus fide iustificari hoicem sine opibus legis: siquidem unus est deus: qui iu
stificat circuncisionem ex lege: & praepitiu ex fide: Manifeste ostendit: non in hois merito: sed in dei gratia esse iu
sticia: qui sine legis opibus credentiu suscipit fide. Vnde sequit: peccatu nostri non dominabit. Cur: quia non
estis sub lege: sed sub gratia. Non enim uolentis: neq; currentis: sed miseretis est dei. Vnde & getes quae non sectaba
tur iusticia cophenderunt iusticia. Iusticia aut ex fide. Israel aut sequens legem iusticiae: in legem iusticiae non pue
nit: quonia non ex fide: sed ex opibus offenderunt in lapide offensionis. Finis enim legis Christus ad iusticia omni
credeti. Cunctae prope epistolae apostoli hoc habent principiu. Gratia uobis & pax a deo patre & Christo iesu do
mino nostro. Et simili sine claudunt. Ad Corinthios quoq; scribit. Ut non indigeatis ulla donatione expectan
tes reuelationem domini nostri iesu Christi: qui & cofirmabit uos usq; in fine sine crimine: in die domini nostri ie
su Christi: licet ergo nulla idigeamus donatione: tamen expectamus reuelationem domini nostri iesu Christi: q tuc
nos i oibus cofirmabit: & ostendet sine crimine: cu dies domini nostri iesu Christi: & mundi finis aduenerit: ut non
gloriet ois caro in conspectu eius. Paulus plantauit: Apollo rigauit: sed dominus incrementu dedit: ergo neq;
qui plantat: neq; qui rigat est aliquid: sed qui incrementu dat deus: ipsius enim agricultura: ipsius aedificatio sumus.
Iuxta gram dei: qua sapiens architectus ponit fundamentu. Nolite iquit uosmetipfos decipere. Siqs sapiens est i uo
bis i saeculo isto: fatuus fiat: ut sit sapiens. Sapiencia enim mundi stulticia est apud deum. Dominus cognoscit cogitatio
nes hoium: quia uanae sunt: & itez. In nullo enim mihi coficius su: sed nec i hoc iustificatus su: quia qui me iudicat
dominus e. Dicit & uobis: qui sine pcto uos esse dicitis: quid hētis: qd non accepistis: Si aut accepistis: quid glo
riamini: qsi non acceperitis: Ia saturati estis: ia diuites facti estis: & ut sciamus: non ex nobis: sed ex dei cuncta pceder
iudicio: ueniam iquit citius ad uos: si dominus uoluerit: qui enim dicit ueniam ad uos: ostedit se uelle: monstrat cupe
p mittit aduentu. Sed ut cautius hoc loquat ifert si dominus uoluerit: si quis enim putat quid nosse: necdu nouit
sicut nosse oportet: uas electionis humilitate deiectus: imo conscientia fragilitatis suae loquit. Ego su minimus
apostoloru: qui non su dignus uocari apostolus: quonia psecutus su ecclesia dei: gratia aut dei sum id quod sum:
& gratia ipsius i me uacua non fuit: sed oibus illis amplius laboraui: non ego aut: sed gratia dei quae mecum est: di
cit se plus oibus apostolis laborasse: statimq; labore suu ad dei refert auxilium. Non ego inquiens: sed gratia dei
quae mecu est: sicut & in alio loco loquit. Fiducia aut tale habemus per iesu Christu ad deum. Non quia ex nobis
ipsis sufficetes simus reputare aliquid: quasi ex nostro: sed sufficientia nostra ex deo est: qui & dignos nos fecit
ministros noui testameti. Non enim iustificat ho ex opibus legis nisi per fide iesu Christi. unde ifert & nos in iesu
Christum credimus: ut iustificemur ex fide christi & non ex operibus legis: quia ex opibus legis non iustificabi
tur omnis

tur omnis caro: si enim ex lege iusticia: ergo christus sine causa gratis mortuus est: in lege maledictio est. Scri-
 ptum est enim: Maledictus omnis: qui non permanet in omnibus: quae scripta sunt in libro legis: ut faciat ea.
 Christus nos redimit de maledictione legis: factus pro nobis maledictio. Si enim data esset lex: quae posset ui-
 uificare: uere ex lege esset iusticia. Sed concludit scriptura omnia sub peccato: ut repromissio per fide iesu chri-
 sti daretur credentibus: lex ergo paedagogus noster fuit in Christum: ut ex fide iustificemur. Vnde addit: & uno
 uersiculo omnia comprehendit dicens. Euacuati estis in Christo: qui in lege iustificamini: a gratia excidistis. Haec
 cuncta percurro: ut ostendam a nullo legem esse completam: & per legem mandata omnia quae continentur in le-
 ge. Deus est enim qui operatur in nobis: & uelle & perficere laborat apostolus: & iuxta iusticia: quae in lege est:
 sine querimonia conuersatus: omnia pro christo ducit quisquiliis: ut inueniatur in Christo non habes suam iu-
 sticiam: quae ex lege: sed quae ex fide christi est a deo. Vnde scribit ad Thessalonicenses. Fidelis autem est dominus:
 qui seruabit uos: & custodiet a malo: ergo non liberia arbitrii potestate: sed dei clamentia cōseruamur. Ac ne pu-
 tes argumētationibus uanis quae mouent audientibus quaestiones: ueritatem fidei posse subuerti: idem aposto-
 lus scribit ad Timotheū: O Timothee depositum custodi: deuitans profanas uocum nouitates: & contradictio-
 nes falsi nominis scientia: quam quidam promittētes circa fidē errauerunt. Bonitas enim & misericordia Salua-
 toris nostri: non ex operibus iusticiae: quae fecimus: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: ut iusti-
 ficati illius gratia: haeredes simus secundum spem uitae aeternae. Haec breuiter quasi ex latissimo atq; pulcherri-
 mo apostolicae doctrinae prato carpsimus: ut durae frontis impudētia conteratur. Transeamus ad euangelia: &
 apostolicos igniculos clarissima Christi lampade compleamus. Omnis ait qui irascitur fratri suo sine causa: re-
 us erit iudicio. Qui autem dixerit racha: quod interpretatur uanus & absq; cerebro: reus erit concilio: haud dubi-
 um quin sanctorum & angelici senatus. Qui autem dixerit fatua: reus erit gehēnae ignis. Quis nostrum potest
 huic uitio non subiacere: cum etiam pro ocioso uerbo reddituri simus rationē in die iudicii? Si ira & sermonis
 iniuria atq; interdum iocus iudicio: concilioq; & gehēnae ignibus delegatur: quid merebitur turpium regē ap-
 petitio: & auaritia: quae radix est omnium malorum? Si inquit offers donum tuum ad altare: & ibi fueris recor-
 datus quia frater tuus habet aliquid aduersus te: dimitte ibi donum tuum ante altare: & uade primum reconci-
 liari fratri tuo: & tunc ueniēs offeres munus tuum. Mea est potestatis: ut non habeam aliquid contra fratrem meū
 Ut autem ille aduersus me habeat: aut non habeat: in illius uoluntate consistit. Quid ergo faciam: si reconciliari
 noluerit: obsecrē: flectam genua: sed audire contēner: an obtorto collo nolentē in ius amicitiae traham. Et quae
 est maior inimicitia: q̄ amicitias necessitate sociare? Neq; enim dixit roga eum: ut tibi concilietur: sed reconcilia-
 ri primum fratri tuo: & sic offeres munus tuum ad altare. Non q̄ impossibilia deus precepit: sed in tantum pa-
 tientiae culmē ascendit: ut prope impossibilia pro difficultate nimia precepisse uideatur ad destruendam sententiā
 tuam: qua scribis facilia esse dei mandata. Scandalizantē manum: oculum: & pedē iubemur abscidere. Esto p-
 tropologiam dictum sit pro amicissimis: & pro consanguineis: & fraterno nobis uel coniugali amore sociatis:
 facile ne arbitramur ob quāsdā offēsas: tantam subito abscidere charitatē? Quodq; dicitur. Sit sermo uester: ē
 est: non nō: quid autem amplius est: ex malo est: forsitan de uestra schola repiatur: qui nunq̄ mētus sit: nec audie-
 rit illud propheticū & apostolicū. Ego dixi in excessu mētis mea: omnis homo mēdax. Et nesciat scriptū in alio
 loco. Os quod mētatur: occidit animā. Verberanti maxillā: alterā iubemur opponere. Tollēti tunicam: etiā pal-
 lium concedēdū est. Angarianti se mille passibus: duobus milibus colla prebēda sunt. Petēti te: da: & uolēti a te
 accipere mutuū: ne aduertaris. Si duos nūmulos humero: & alius poposcerit: aut dabo ipsi: & mihi mēdicandū
 erit: aut si non dederit: transgressor legis inueniatur. Illud autem quod dicit: Diligite inimicos uestros: benefacite his
 qui oderunt uos: & orate pro psequētibus & calūniantibus uos. Forsitā in uestro cœtu inuenitur: apud uos rara
 auis est. Qui peccata simpliciter confitentur: merētur humilitate clamētiā Saluatoris. Quodq; sequitur. Ca-
 uete: ne iusticiā hoc est elemosynā uestrā faciatis corā hominibus: ut uideamini ab eis. Nescio quis possit imple-
 re. Ad largiēdū frustū panis & binos nūmulos praeco conducitur: & extēdētes manum huc illucq; circumspecti-
 mus: quae si nullus uiderit: contractior fit. Esto unus de mille inueniatur: qui ista non faciat. Responde q̄so: ubi
 sunt facilia mandata? Nolite inquit solliciti esse de crastino. Crastinus enim dies sollicitus erit pro se. Sufficit dēi
 malitia sua. Vos de crastino non cogitatis: & instar auū praesētibus cōtēti estis: quoq; epistolae biblinae uolūtāt
 trans flumina aethiopiae: ut inter simias & pauos noua de ophir Salomoni dona mittant. Vis audire facilitatē
 preceptorū dei: ausculta quod dicit. Quā arcta & angusta uia est: quae ducit ad uitā: & pauci sunt: qui inueniūt
 eam. Non dixit: qui gradiuntur peā. Hoc enī difficillimū est. Sed qui inueniūt. Pauci enī inueniūt: & multo pau-
 ciores ingrediuntur peā. Filius inquit hoīs non habet ubi caput suum reclinet. Qui dicit. Esaiā. Suscipite lassū: ^h
 & haec est requies mea: si nō habet ubi caput suum reclinet & quo requiescit: dices in alio loco. Sup quē requie-
 scā: nisi sup humilē: & quietū: & tremētē uerba mea: ubi est mandatorum facilitas? Multi hoc quod scriptum
 est. Non ueni uocare iustos: sed peccatores ad penitentiam: simpliciter accipiunt: iuxta illum sensum: non indi-
 gent sani medico: sed ii qui male habent. Alii uero interpretantur coactius: non ueni uocare iustos: nullus enim
 ad perfectum iustus est: sed ex aliqua parte peccator: sed peccatores quibus mundus refertus est: dicente Dauid
 Saluum me fac domine: quoniam defecit sanctus: & corrupti sunt: & abominabiles facti sunt in adinuentio-
 nibus suis. Omnes declinauerunt: simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum: non est usq; ad unum.
 Nolite inquit possidere aurum: neq; argentum: neq; pecuniam in zonis uestris: non peram in uia: non pa-
 nem: neq; duas tunicas: neq; calciamenta: neq; uirgam. Haec inquit praeccepta apostolica sunt. Et certe
 Petrus apostolus caligas habuisse narratur: dicente ad eum angelo: precinge te: & calcia te caligis tuas: duas

*Racha
Seruus inglorius
Auaritia
Moxia Immortua*

Inbuero

autē tunicas: ut de cæteris taceam: puto q̄ & ego & tu possideamus: si tamen amplius non habemus: hæc dico. Et iterum: iterumq̄: ac per singula ingeram: ut erubescas ad sententiā suam: facilia dei esse mandata. Fratrem tradet frater in mortē: & p̄r filium: consurgēt filii contra parētes: & interficiēt eos & eritis inquit odio cunctis hominibus propter nomē meum: & quia facilia iusserat: & sciebat facile ea posse compleri: propterea ut rei facilitatē ostēderet: copulauit dicēs. Qui pseuerauerit usq̄ in finē hic saluus erit. Non uēi inquit pacē mittere sup̄ terram: sed gladiū: ueni diuidere hominē contra patrē suum: & filiam contra matrē: & nurum contra socrum. Et ne omnia p̄currēdo: longiorē sententiā faceret: uno cuncta sermone comprehendit dicēs. Inimici hominis domesticus eius. Cunctq̄ posuisset: qui amat patrē: aut matrē sup̄ me: non ē me dignus. Et qui amat filiū: aut filiā sup̄ me: non ē me dignus: crux Christi facilis ē. Nudū post Christū p̄gere ludus ē: iocus ē. Et ubi premia q̄ difficultate superata q̄runtur. Non colliguntur zizania in præseti sæculo: ne & frumētum pariter eradicetur: palea dominica futuro iudicio reseruatur: quando iusti fulgebunt quasi sol. Et egrediētur angeli: & separabūt malos de medio iustorū. Petrus mergitur: & meretur audire: modicā fidei quare dubitasti: Si in illo modica fides: in quo magna sit nescio. De corde inquit egrediuntur cogitationes pessimæ homicidia adulteria fornicatiōes furta falsa testimonia blasphemix: hæc sunt q̄ coinquinant homines: procedat qui in corde suo hæc non eēt testetur: & plenam in corpore iusto mortali iusticiam confitebor. Qui uult inquit saluare animā suā p̄det eā: & qui p̄diderit animā suā propter me: saluā faciet eā. Hæc sunt facilia mandata. Itē dico: ue mūdo ab scandalis: necesse ē enī ut ueniant scandala. Et p̄pterea in alio loco scriptū ē. In multis offēdimus: siue erramus oēs: nō pauca p̄ctā: sed multa: nec quorūdā: sed oīum posuit. Oēs enī quæ sua sūt q̄runt: & nō ea q̄ dei sūt unus bonus deus dicit: & magistri quasi hoīs bonitas refutat: in lege doctissimus: oīa fecisse se dicit: quā ob rem & amat a domino. Et tamē plenā iusticiā non hēt: quia noluit substantiā suā paupibus erogare. Vnde difficultas difficultati: imo impossibile impossibili tunc cōparat: quia nec camelus ingredi p̄t p̄ foramē acus: nec diuites puenire in regna cælorū. Quis nostrū non lauat exteriora calicis & parapsydis: & interiora hēt nequaq̄ sordibus inquinata: Quis sepulchrorū extrinsecus dealbator: p̄t similitudinē declinare: Ne & nobis dicat Iesus: de foris quidē uidemini hominibus iusti. Intus autē pleni estis hypocrisis & iniquitate: quis & aliis uitis carere possumus. Hypocrisicos maculam hīe non posse: aut paucorū est aut nullos. Pater inquit si possibile ē transeat calix iste a me. Verūtamē nō sicut ego uolo: sed sicut tu uis p̄r. Filius dei qui dixit. Et facta sunt: mandauit: & creata sunt oīa. Secūdū hoc q̄ filius hoīs dicit sententiā tēperat. Pater si possibile est. Verūtamē nō sicut ego uolo: sed sicut tu. Et Critobolus meus adducto sup̄cilio loquit. P̄t homo sine p̄ctō esse si uelit. Apostoli audiūt. Sic nō potuistis una hora uigilare me cū. Non dixit: Noluitis. Sed non potuistis. Apostoli mei una hora uigilare non p̄nt: sōno: mœrore: & carnis fragilitate supari: & tu potes lōgo tpe omnia p̄ctā supare. Marcus euāgelista scribit de domino. Et non poterat ibi ne unā quidē facere uirtutē: nisi paucis ægrotantibus manus ip̄ones sanauit eos: & admirabat̄ propter incredulitatē eorū. Dominus dicit nō potuisse in nazareth ne unā quidē facere uirtutē: & infidelitatis alienæ stupore retinet: & uos potestis oē quod uultis. Deniq̄ in consequētibus scribit. Abiit in finibus Tyri & Sidonis: & igressus domū neminē uolebat scire: & latere non potuit. Vere utiq̄ cupiebat latere. Et quod cupiebat: quare facere non poterat: ut aduētū suo omniū consciētā declinaret. Quæris causas cur latere non potuerit: Cogita assumpti hominis ueritatē: & omni carebis scandalo. Si filius dei aliquid in carne & propter carnē non potuisse narratur nos qui toti carnei sumus: & quotidie spiritus opibus repugnamus contra apostoli sētētiā quæ uolumus cuncta faciemus: Petrus apostolus tria uult facere in mōte tabernacula: unū domino: alterq̄ Moyse: tertiu He / lia: nesciēs quid loquat̄ timore p̄territus: & nos pythagoricæ philosophiæ ructamus sup̄biā: de die & hora cōsumationis ultimæ: & angelos cælorū & filiū ignorare respondit: & uos plenā sciētiam pollicemini. Carnis infirmitas deo habitatore gaudebat: & tamē mēsuram fragilitatis suæ excedere nō potuit: ut non ἡ ἀδυναμία. i. putat̄ iuxta ueteres hæreticos: sed uere dei filius hominis filius crederet. Apostolos parūper relinquēs cecidit i terrā pronus: & orabat dicēs. Pater si possibile est. Cur quæso sētētiā ambigēter exprimebat: qui i alio dixerat: q̄ apud hoīes impossibilia: apud deū possibilia sunt: Sed homo passurus hoīs loquit̄ uerbis. Ille dicit. Si possibile ē una hora pretereat: Tu dicis possibile ē omni tpe peccata uitare. In quibusdam exēplaribus & maxime in grecis codicibus: iuxta Marcum in fine eius euangelii scribitur. Postea cum accubisset undecim apparuit eis Iesus: & exprobrauit incredulitatē & duriciē cordis eorum: quia his qui uiderant eum resurgētē: non crediderunt & illi sat̄ faciebant dicētes. Sæculum istud iniquitatis & incredulitatis substantia est: quæ non sinit per immūdos spiritus ueram dei apprehendi uirtutem: iccirco iam nunc reuela iusticiam tuam. Cui si contradicitis: illud certe renuere non audebitis. Mundus in maligno positus est: & q̄ dominum suum sathanas tentare ausus sit: & uictus atq̄ confusus recesserit usq̄ ad tempus utiq̄ passionis. Et successor Iouiniani audet loqui eos qui plena fide baptisma consecuti sunt: non posse tentari: immo aliis uerbis posse hominē baptizatū si uoluerit: nequaq̄ ultra peccare. Zacharias iustus audit ab angelo: quia non credidisti uerbis meis: eris tacēs: & nō poteris loqui usq̄ in diē natiuitatis eius. Pater Lunatici de apostolis loquit̄. Rogauī discipulos tuos: ut eiicerēt eū. i. demonē & nō potuerunt. Et ipsi discipuli interrogāt Saluatorē. Quare nō potuimus eiicere illū: & audiunt cæteri: propter incredulitatem uestram. Cur quæso: quia omnia posse domino seruabatur: intrauit cogitatio in apostolos: quis eorū maior esset: Et emendantur doctrina Saluatoris: dum minimus maior agnoscitur: & humilitas sublimitate mutatur. Non recipitur ab urbe Samaritanorū: quia facies eius erat ciuis hierusalem. Iacobus & Ioānes uere filii tonitruū: & zeli ardore feruentes. Phinees & Helias ignem de cælo deducere cupiunt: & corripuntur a domino. Qui utiq̄ non corripentur: si absq̄ errore uoluissent. Ibat̄ cū illo populi: hoc est cū domino: qui conuersus

Corinth. plagium

conuersus dixit: Siquis uenit ad me: & nō odit patrē suū & matrē suā & uxorē & filios & fratres & sorores: in
super & animā suā: non potest meus esse discipulus. Et in hoc loco temerariis proclamabo: potest homo si uelit
omnia peccata uitare: facilia sunt mandata eius: qui merentur audire a domino Salvatore. Vos estis: qui iustos
uos esse dicitis coram hoibus. Deus autē nouit corda uestra: quia quod apud hoies excelsū est: abominabile est
corā deo. Impossibile inquit est ut scādala nō ueniāt: puto q̄ peccatū scādalu sit: qd̄ p̄ scādalu uenit. Nisi fallor. n.
σκολογ & σκαυδαλον apud grācos ex offensione & ruina nomen accepit: propterea in multis offendimus
omnes: fac ut non corruerim: certe offendi: & non in uno: sed in pluribus: arbitror q̄ & in aliquo offendi: pec
catū sit. Dixerunt domino apostoli: Auge nobis fidē. Qui respondit eis: Si haberetis fidē quasi granū synapis:
quod utiq; minimū est omniū seminū: & Critobolus meus fidei nobis montibus intumescit. Dicebat autē iquit
& parabolā illis q̄ semp oportet orare: & nunq̄ deficere. Frustra semp oramus: si in nostro arbitrio est facere qd̄
uolumus. Dixerūt apostoli: & quis potest saluus esse? Audiunt a domino: quæ impossibilia sunt apud homines:
possibilia apud deū sunt. Ergo aliqua quæ apud hoies impossibilia sunt: certe ea esse possibilia ex eo ostendit:
q̄ apud deū possibilia sunt: sit ergo & apud deū possibile: homini si uelit do/mare i peccantiā: non ipsius merito:
sed sua clāmentia: & apud homines nequaq; possibile liberi arbitrii potestate: quod nutu donantis accipit. Nō
sufficit apostolis dudū super dignitate quæ sille: quis eorū maior esset. Sed in ipso necessitatis & passionis articu
lo scribitur de eis. Facta est autē cōtentio iter illos: quis illoꝝ maior esset: Optimū re uera tēpus instantē cruce de
dignitate cōtendere. Simon inquit Simon: ecce Sathanas expetiuit uos: ut cribraret sicut triticū. Ego autē rogauī p̄
re: ut non deficeret fides tua: & certe iuxta uos i apostoli erat positum potestate: si uoluisset ut nō deficeret fides
eius: qua utiq; deficiēte peccatū subingredit. In q̄busdā exēplaribus: tā grācis q̄ latinis inuenit: scribente Luca
Apparuit illi angelus de cælo cōfortans eū. Haud dubiū: quin dominū saluatore. Et factus in agonia: prolixius
orabat: factusq; est sudor eius: sicut guttæ sanguinis decurrētis in terrā. Saluator i passione ab angelo cōfortat.
Et Critobolus meus nō indiget auxilio: habēs liberi arbitrii potestātē: & tā uehementer orabat: ut guttæ sangui
nis ex parte prūperent: quē totū erat i passione fufurus. Quid inquit dormitis? Surgite & orate ne intretis i tē
tationē: debuit iuxta uos dicere. Quid dormitis? Surgite & resistite: liberę enī habetis arbitriū: & semel uobis
concessa a domino potestate: nullius alterius indigetis auxilio. Si enī hoc feceritis: nō intrabit in tētationē. Nō
possum ait ego facere a memetipso aliqd: sed sicut audio iudico. Arriani obiiciunt calūniā: sed respondet ecclesia
ex persona hominis hæc dici: qui assūptus est: tu cōtrario loqueris: possum sine peccato esse: si uoluerō. Ille nihil
potest ex se facere: ut hominis indicet ueritatē. Tu potes omnia peccata uitare: ut adhuc in corpore constitutus
αυτιος esse te doceas: negat fratribus & propinquis ire se ad xenophegiā. Et postea scriptū est. Ut autē ascen
derunt fratres eius: tūc & ipse ascendit ad solēnitātē: nō manifeste: sed quasi in abscondito. Itaq; se negauit: & fe
cit quod prius negauerat. Latrat Porphyrius iconstātiæ ac mutationis accusat: nesciens omnia scandala ad car
nē esse referenda. Moyses inquit dedit uobis legē: & nemo ex uobis facit legē utiq; possibile: neq; enī culpa ipe
trantis est: sed fragilitas audientis: ut omnis mundus subditus fiat deo. In euāgelio secundū Ioannē in multis: &
grācis: & latinis codicibus inuenit de adultera muliere: quæ accusata est apud dominū: accusabant autē & uehe
menter urgebant scribæ & pharisæi iuxta legē eā lapidare cupientes. At iesus inclinās digito scribebat in terra:
eorū uidelicet qui accusabant: & omniū peccata mortaliū: secundū quod scriptū est in propheta. Relinquētes
autē te super terrā scribantur. Tandē caput elcians dixit eis. Qui sine peccato est uesterū: primus mittat sup eā
lapidem. Hoc quod dicitur sine peccato: grāce scriptum est αυταμορ τη τοσ. qui ergo dicit: aliud esse est sine
peccato: & aliud αυταμορ τη τον: aut grācum sermonē nouo uerbo exprimat: aut si exprimat: aut si expressū
est a latinis: ut i terpretationis ueritas habet perspicuū est αυταμορ τη τον nihil aliud esse: nisi sine peccato: &
quia accusatores omnes fugiunt (dederat enī uerecundiæ eorū clāmentissimus iudex spatiū recedēdi) rursūq;
in terra scribens terramq; despiciēs: paulatī discedere: & oculos illius declinare cœperūt: solusq; remansit cū mu
liere: cui locutus est iesus. Vbi sunt qui te accusabāt: nemo te condēnauit: quæ ait: nullus domine. Respondit
ei iesus: nec ego te condēnabo: uade & ammodo noli peccare. Præcepit dominus ne ulterius peccaret: sicuti &
alia similiter in lege mandauit. Sed utrū ea fecerit nec ne: scriptura non dicit: Omnes inquit qui uenerunt ante
me: fures fuerunt & latrones. Si omnes: nullus excipit. Qui uenerūt inquit: nō qui missi sūt: de quibus prophe
ta ait: ipsi ueniebant a se: & ego non mittebā eos: quo uerbo solius Christi potētia reseruat: qui ad suā uenerant
& sui eū nō receperūt. Dū essem inquit in mūdo cū eis: ergo seruabā eos in nomine tuo: quod dedi eis: & custo
diui: & nullus ex eis p̄iit: nisi unus filius pditionis: nō dixit: dedi eis liberi arbitrii potestātē: ut ipsi de suo labore
saluarēt: sed ego custodiui eos: ego seruauī. Deniq; ifert. Nō peto: ut eos auferas de mūdo: sed ut custodias illos
a malo: in actibus apostolorū scriptū est: inter Paulū & Barnabā propter Ioannē qui cognominatus est Marcus:
ortā dissensionē ita ut separarent: & Barnabas Marcū: & Paulus syllā assumerēt in euāgelii ministeriū. Paulus
seuerior: ille clāmētior: uterq; in suo sēsu abūdāt. Et tamē dissētio habet aliqd humanæ fragilitatis: in codē uo
lumine legitur. Transierunt phrygiā & gallatiā regionē: prohibiti a spiritu sancto loqui uerbū in Asia: quo ma
ledicto in ipsa prouincia puto usq; hodie hæreticos: qui cōtra spiritū sanctū faciūt plurimos reperiri. Cūq; ue
nissent ait in Mysiā: tētabant ire i Bithyniā: sed nō dimisit eos spiritus Iesu. Nota q̄ spiritus Iesu spiritus sctus
sit: qui i alio loco propter unitatē substantiæ patris spiritus appellat. Voluerūt loqui i asia: & phibent a spiri
tu scto. Tētāt ire i Bithyniā: & nō eos p̄mittit spiritus Iesu. Satis iportune: si eis faciēdi uel nō faciēdi semel de
derat liberi arbitrii ptātē. Seqtur. Ipa inquit ignoratiæ respiciēs deus nūc præcepit hoibus ubiq; p̄nitentiā age
re. Significāter preterita i lege tpa: tempora ignoratiæ demōstrauit. Rursū ait. Veniā ad uos deo uolente. Cur

Scandalum

αυτιος

Omnes

interposuit uoluntate dei: si habebat sui arbitrii potestate: Iacobus apostolus. Siquis ait seruauerit tota legem: offenderit autem in uno: reus est omniu factus. Quis nostru iu nullo aliquando peccauit: Si autē peccauit: quod negari non potest: & per unū peccatū omniū est reus peccator: non suis uiribus: sed dei misericordia saluatur. Siquis in uno non peccauit: perfectus est uir. Si aliquando in sermone peccasti: ubi est apud te presūpta pfectio: maxie cū sequat. Linguā autē hoium nullus potest domare: icōtinens malū: plena uenēi mortiferi. Rogo te: ut mihi respōdeas si linguā icōtinēs ē malū: & plena uenēi mortiferi: & nullus potest domare linguā mortaliū: & tanti criminis reus es: Vbi in perpetuū peccator: fuga: Vnde bella: & unde rixae inter uos? Nōne ex uoluptatibus: quae militant in mēbris uestris? Aut mēbra non habetis humana: aut si homo nō potest esse sine mēbris: confitemini uoluptatem atq; luxuriā in uestris artubus militare. Dauid qui dixerat confidenter: proba me domine: & tenta me: ure renes meos & cor meum: quia ante oculos meos misericordia tua est: & complacui in ueritate tua. Et iter: Ego autē in innocentia mea ingressus sum: & pes meus stetit in directo: q̄q̄ iudicii ueritate dei misericordiā mitigaret: tamen quia hoc ausus est dicere: relinquatur parū per fragilitati suae: & ut uos dicitis arbitrii libertati: & per adulteriū lapsus in homicidiū: postea loquitur: Misere mei deus: secundū magnā misericordiā tuam. Et secundū multitudinē miserationū tuarum dele iniquitates meas. Nec hoc dico quo uir: sanctum accusem: de quo scriptū est: q̄ fecit omnes uoluntates dei. Sed q̄ multis aliis bonis hae uitia cōpensarit: & saluatus sit misericordia dei: cuius iudiciū est in ponderibus: & ad quē Asaph loquitur. Cibabis nos pane lachrymarum: & potū dabis nobis in lachrymis in mensura: neq; enim iniustus est dominus: ut tantū peccata cōdēnet: & bonorū operū non meminerit. Vnde & in alio loco idē Dauid canit: Ego dixi in abundantia mea: non mouebor in aeternū. Domine in uoluntate tua prestisti decori meo uirtutē. Auertisti faciē tuā a me: & factus sū conturbatus. Dixi enī pronuntiabo contra me iniquitatē meā domino: & tu remisisti impietate cordis mei. Iustusq; precipitur: reuela ad dominū uia tuam: & spera in eū: & ipse faciet. Et educet quasi lumen iusticiā tuā: & iudiciū tuū tanq̄ meridiē. Salus enim iustorū a domino: quia non est sanatio in carne eorū a facie irae eius. Et quotidie iuxta apostolū: qui dixerat: Non enim habitat in carne mea bonū: ingemiscunt dicentes. Renes mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea. Breues enim posuit dies nostros: & substantia nostra quasi nihil in conspectu eius: uniuersa uanitas omnis homo uiuens: uel uiuens in corpore uel uiuens in uirtutibus: & tamen omnia uanitas. In certo enim statu fluctuat: & dum non timet in sereno: patitur tēpestatē. Cum enim esset in honore: non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus: & similis factus est illis: pro nihilo inq; saluos faciet eos: haud dubiū quin iustos: qui non proprio merito: sed dei saluatur clemētia: & delicta nostra a te non sunt abscondita: hoc ex psona Christi dicitur: si ille: qui peccatū non fecit: nec dolus iuentus est i ore eius: pro nobis doluit: & peccata nostra portauit: q̄to magis debemus nostra uitia confiteri? Renuit inquit consolari anima mea: considerans delicta quae fecerā. Recordatus sum dei: & laetatus sū: cogitans me illius clemētia conseruandū. Nocte cū corde meo meditabar: & scopēbā spiritū meū: & dixi: nunc ceppi: hae est mutatio dexterae: excelsi: iusti uox est: qui post meditationē soni & conscientiae cruces ad extremū ait. Nunc ceppi pēnitentiā agere: uel scientiae lumen intrare: & hae ipsa de bonis ad meliora mutatio nō meae: uirū: sed dexterae & potentiae dei est: in aeternū misericordia aedificabitur. Nullū enī tēpus est: quo non aedificet misericordia in singulis quibusq; sanctorū: & his qui de peccatis transeunt ad uirtutes. A sagitta uolante p diē: a negocio p ambulatē in tenebris: quis nostrū poterit liberari? Ecce enī peccatores intenderūt arcū: ut sagittent in obscuro rectos corde: nolūt prauos uulnerare: sed rectos corde. Sagitta per diē uolitat: p haereticos in sanctarū intelligētia scripturarū. Negociū in tenebris & nocte p ambulabat p philosophos: qui p obscuritatē sermonū inuolucere cupiūt ueritatē. Plantati in domo domini in atriis dei nostri florebut: plantati in domo domini iusti sunt: i ecclesia confirmati. Sed ii nō in praesentia: sed in futuro in atriis domini florebut: ubi est certa & secura possessio. Misericors & miserator dominus: longanimis & multae miserationis. Suauis dominus omnibus: & misericordia eius super oia opa illius. Tātas audis misericordias: & i tua audes uirtute confidere? Confiteant tibi domine oia opa tua. Sed de cūctis opibus dei & hoies sūt: ergo oēs hoies sua peccata confiteant. Legimus in Samuele dictū de salomone. Ipse aedificabit domū nomini meo: & firmabo regnū eius usq; i sēpiternū. Ego ero ei in patrē: & ipse erit mihi in filiū. Et iter. Si inique egerit: corripia eū in uirga hoium: misericordiā autē meā non auferā ab eo. Cum egisset Dauid gratias deo: ad extremū intulit: & hae est lex hois. Domine deus sēper respice ad clemētiā tuā: & infirmitatē carnis diuino auxilio sustētare. Quid mihi iquit & uobis filii Saruiae. Maledicat Semei. Dominus praecipit ei: ut maledicat Dauid. Et q̄s respōdebit ei: q̄re hoc fecisti? Volūtas enī dei nō discutiēda: sed cū gratiarū actione patiēda est. Et i alio loco dominus mādauit: ut dissiparet cōsiliū Achitophel bonū ut adduceret sup Absolō malū: cuius certe cōsiliū erat q̄si cōsiliū dei. Et qua rōne potestas liberi arbitrii maiore potestate subuersa est? Ieroboā q̄ peccare fecit Israel: arguit q̄re reliq̄rit praecipitū domini. Diciturq; ad eū: Dedi tibi regnū domus Dauid: & nō fuisti sicut seruus meus Dauid: qui custodiuit mandata mea: & ambulabat post me i toto corde suo: & fecit placitū in cōspectu meo. Ergo & possibilia sūt dei mādata: quae Dauid fecisse cognoscimus: & tamen lassescere sanctos ad perpetuitatē iusticiā. In multis regibus legimus de stirpe Dauid: q̄ non suo merito: sed Dauid patris uirtutibus conseruati sūt: qui fecerit placitū i cōspectu dei. Et uenit ad Aza regē Iuda: de quo scriptū est. Fecit Aza rectū i cōspectu domini: sicut Dauid pater eius. Cūq; in multis laudibus eius cōmemorata esset historia: ad extremū intulit: sed excelsa non abstulit. Attamē qa cor eius pfectū erat cū deo omnibus diebus uitae suae. Ecce & iustus dicit: quippe cuius cor pfectū erat cū deo: & tamen i eo errauit: q̄ excelsa nō abstulit: quae Ezechiam: & Iosia legimus abstulisse. Helias in cuius spiritu & uirtute uenit Ioannes baptista ad cuius impracationem

imprecationē uenit ignis de caelo: & Jordanis fluenta diuisa sūt: timuit Iezabel & fugit: lassusq; i solitudine se
 dit sub arbore: & pressus angustia mortē rogauit dicens. Sufficit mihi domie: tolle aiam meā: neq; enī melior sū
 p̄ribus meis. Hūc iustū negare quis p̄t: Et tamē nō dicā mulierē: sed hōi fœminā formidare: de animi pturba
 tione descēdit: quæ uitio carere nō p̄t: dicēte Dauid. Dominus auxiliator meus: nō timebo qd faciat mihi hō.
 De Iosaphat rege iuda scriptū est. Et fuit dominus cū Iosaphat: q̄ ambulauit in uis Dauid p̄ris sui prioribus.
 Ex quo itelligitur primas eū Dauid habuisse iusticias: & nouissima nō h̄re peccata. Nō sperauit ait in Baalim:
 sed i deo p̄ris sui: & ambulauit in p̄ceptis illius: & nō iuxta peccata israel. Cōfirmavitq; dominus regnū i ma
 nu eius: & dedit oīs iuda mūera Iosaphat. factæ sūt ei ifinitæ pecuniæ: atq; diuitiæ: & multa gloria: Cūq; sūp̄sis
 set cor eius audaciā p̄pter uias domini: etiā excelsa & lucos de iuda abstulit. Hic Achab r̄gi ipiissimo affinitate
 cōiunctus est. Cūq; post p̄clū reuertē Hierusalē: occurrit ei Hieu filius Aman iudæus: & ait ad eum: ipio
 p̄bes auxiliū: & iis qui oderūt dominū: amicita iūgeris. Et iccirco irā quidē domini merebaris: sed bona opa
 inuenta sūt in te: eo q̄ abstuleris lucos de terra iuda: & p̄paraueris cor tuū: ut requireres dominū. Ac ne p̄te
 mus p̄teritas iusticias hoc peccatō i crepatione p̄phetica fuisse deletas: postea de Ochozia stirpe eius scriptū
 est. q̄ intenerit eū Hieu latente in samaria: adductūq; occiderit: & sepelierūt iquit eū: eo q̄ esset filius Iosaphat:
 qui q̄sierat dominū in toto corde suo. De Ezechia scriptū est. Fecit rectum in oculis domini iuxta oīa: quæ fecit
 Dauid pater eius. iste abstulit excelsa: & cōtriuuit statuas: & icendit lucū: cōtriuuitq; serpentē anēū quem fecerat
 Moyses: & iteg; in domino deo israel cōfessus est: & post ipsū nō fuit similis ei in cūctis regibus iuda: & q̄ fuerūt
 ante eū. Adhæsit domino: & nō recessit ab eo: & custodiuit mandata eius: quæ p̄cepit dominus Moyfi & e
 rat dominus cū eo. & in oibus i quibus incedebat: sapienter agebat. Cūq; rex assyriog; Sēnacherib cepisset uni
 uersas urbes iuda: misit ad eū Ezechias in Lachis dicens: peccauī. Recede a me: quodcūq; iusseris dabo. Impos
 uitq; rex assyriog; Ezechia trecenta talenta argenti: & triginta talenta auri & dedit Ezechias oēm pecuniam:
 quæ inuenta est in domo domini: & in thesauris domus regis. In tēpore illo concidit ualuas tēpli domini. & cly
 peos quos deaurauerat: oīa dedit regi assyriog;. Cūq; de eo tanta dicantur: non timuit tanta necessitate cogēte:
 quæ domino consecrarat: regi offerre assyrio: dicitur q; ad eū: ego custodiā ciuitatē hanc: propter me & p̄pter
 Dauid seruū meū: nō propter te: quia sup̄iora fecisti: quando centū. lxxxv. milia exercitus assyriog; angelo cedē
 te prostrata sunt. Illud quoq; diligētius attendendū: q̄ scriptura cōmemorat. agrotauit Ezechias usq; ad mor
 tē: uenit ad eū Esaias filius Amos dicens. P̄cipe domui tuæ: quia morieris tu. Qui auertit faciē suā ad parie
 tem: & orauit ad dominū dicens. Obsecro te domine: memēto: quō ambulauerim in conspectu tuo in ueritate
 & corde p̄fecto: & bonū in oculis tuis fecerī. Fleuitq; ezechias fletu magno. Certe iustus erat ezechias: & corde
 p̄fecto iurus erat ad dominū: plorare non debuit: q̄ris rōnem fletuū: Si cogitaueris hōiem: non miraberis cau
 sas doloris: Nullus enim intrepidus uadat ad iudiciū domini: habēs cōscientiā p̄tōg;. Cūq; fleuisset: factus est
 sermo domini ad Esaiā prophetā dicens: reuertere: & dic Ezechia duci meo: (Dux dei appellatur: cui mors fue
 rat nunciata: q̄a humilitate p̄stratus est) Hæc inq; dicit dominus Dauid p̄ris tui. Audiui orōnē tuā: uidi lachry
 mā tuā: addidit ei tps uitæ: & de assyriog; manibus liberauit. & tamē signū postulat: ut credat uerē esse: qd repromi
 serat: qd saltē paruæ fidelitatis iudiciū est. Misit quoq; rex babilonis nuncios & legatos: q̄ ei cōgratularent ob
 restitutā corporis sanitatē: Qui ostēdit eis oēs thesauros aromatū: auri quoq; & argenti & ualorū sup̄lectilē:
 nō fuit inq; res: quā nō ostēderet eis Ezechias in domo & in omni ptate sua. Ex quo intelligimus etiā uasa tēpli
 babilonis mōstrata legatis. Vnde & ira domini cōcitatur: & postea Esaiā uaticinatione cognoscit: De filiis tu
 is eunuchi erūt: & oīa uasa tēpli trāsferētur babilonē. ob quā culpā etiā in libro dieg; scriptū est. Cecidit Eze
 chias elatione cordis sui. certe Ezechia iustū nemo nisi ipius denegabit. Dicis peccauit in quibusdam: & iccirco
 iustus esse desinit. sed hoc scriptura nō loquit. Nō enim ex eo q̄ parua peccauit: iusticiæ nomē amisit. sed ex eo
 q̄ multa bona fecit: iusti uocabulū possidet. Hoc totū dico: ut scripturæ sanctæ testimoniis cōprobetur. Nō
 ex eo p̄tōres esse iustos: q̄ alii peccauerunt: sed ex eo iustos p̄manere: q̄ multis uirtutibus floreāt. De Iosia scri
 ptū est. Fecit rectū in conspectu domini: & ambulauit in uia Dauid patris sui: non recessit neq; ad dextrā neq;
 ad sinistrā: & tamen cum esset iustus tpe necessitatis & angustia: mittit ad Oldā p̄phetissam uxore Sellum fi
 lii Tecuæ filii Aras custodes uestiū. Et hæc inquit habitabat hierusalē in secūda. haud dubiū quin urbis partē
 significet: quæ interiori muro uallabat. Et illā respōdit: hæc dicit dominus deus israel: ite & dicite uiro qui mi
 sit uos ad me: in quo occulta & regis & sacerdotū & oīum uiroꝝ reprehensio est: q̄ nullus uiroꝝ sanctus potue
 rit reperiri: qui posset futura p̄dicere. Deniq; interficitur Iosias a Pharaone rege ægypti: eo q̄ noluerit audi
 re uerba domini ex ore Hieremias propheta. Siue ut i Paralipomenon scriptum est: noluit Iosias reuerti: sed pa
 rauit contra eum bellum: nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore dei. Et infertur. Mortuusq; est: & sepultus
 in mausoleo patrum suog;: & uniuersus iuda & hierusalem luxerūt eum: p̄cipueq; Hieremias: cuius omnes
 cantatores atq; cantatrices usq; in p̄sentem diem lamentationes super Iosiam replicant: & quasi lex obtinuit
 in israel. Ecce scriptum fertur in lamentationibus. Puto q̄ sermonibus dei per quēlibet non acquieuisse pecca
 tum sit. De ipso Hieremias loquitur (q̄ hoc plariq; secundum anagogen intelligant de domino Salvatore)
 Spiritus faciei nræ Christus dominus captus est pro peccatis nostris. Cui diximus. Sub umbra tua uiuemus i
 gentibus: Moyses cui locutus est dominus facie ad faciem: & salua facta est anima eius. ad aquas contradictio
 nis offendit: nec meruit cum fratre Aaron terram repromissionis intrare. De quibus & psalmista canit. Absor
 pti sunt iuncti petrae iudices eog;: audient uerba mea: quoniam placuerūt: & est sensus. Iudices populi iudæo
 rum Moyses & Aaron deuorati sunt a peccato populi iuxta petra: de qua aqua uim fluenta manarunt: & certe

Anagoge

sua saluauit oia: ut ois mundus subiiciatur deo: & illius clamentia conseruetur. Fuimus enim imundi: no pau-
 ci: sed oes. Quasi pannus menstruatae reputata sunt oia in lege opera nostra. Ad hierusalē in Ezechiel loquit
 deus. Perfecta eras in decore meo: & est sensus: non in tuis operibus: non in tua conscientia: cordisq; iactantia:
 sed in meo decore: quo te clamentia mea libertate donauerā: Deniq; in consequentibus loquitur ad eā: quādo
 saluator nō suo mer: to: sed eius misericordia. Recordabor pacti mei tecū in diebus adolescentiae tuae: & suscita-
 bo tibi pactū sempiternū: & recordaberis uiaq; tuae: & confunderis. Et iterū: suscitabo pactū meum tecum: &
 scies quia ego dominus: ut recorderis & confundaris: & non sit tibi ultra aperire os pro confusione tua: cū fue-
 ro placatus tibi in oibus quae fecisti: ait dominus deus. Ecce aperte diuino sermone monstratur: quid in alio lo-
 co dixerit. Et mundans te non faciet innocentem: q; iusti quoq; & post peccatum in statum pristinum restituti:
 os aperire non audeant. sed cum apostolo dicant: qui non sum dignus uocari apostolus: quia persecutus sum ec-
 clesiam dei. Deniq; & in alio loco per eundē prophetā ad eos: qui illius misericordiā consecuti sunt loquitur de-
 us. Et recordamini uiaq; uiaq; & oium scelex; uestroq; quibus polluti eratis. & displicebit uobis in cōspectu ue-
 stro in cunctis malitiis quas fecistis. & scietis quia ego dominus: cū benefecero uobis propter nomen meū: non
 secundū uias uestras malas: neq; secundū scelera uia pessima. Erubescamus atq; dicamus: qd' loquuntur hi q;
 iā prēmia consecuti sunt. Loquamur pētōres sup terrā & in fragili mortaliq; corpore constituti: qd' sanctos ui-
 demus in cælis dicere: & iā incorruptione & imortalitate donatos. Et dicitis inquit: Non est recta uia domini:
 cū uestrae uiae prauae sint. Phariseoq; est hoc superciliū: ut peccata ppriae uoluntatis referant ad cōditoris iniu-
 riam: & illius iusticiā calūnientur: Sacerdotes templi mystici qd' interpretatur ecclesia: filii Sadoch cum uesti-
 mentis ministerii non egrediuntur ad populum: ne humana conuersatione sanctificati maculentur. Et tu i me-
 dio uulgi: unusq; de populo mundum esse te credis. Hieremiā prophetā breuiter percurentes sēsu magis q; ser-
 mone carpatum. Currite inquit in exitibus hierusalē: & quærite in plateis eius sicubi reperire poteritis uig; qui
 iuxta iusticiam uiuat & fidē: & ero propicius propter eū. Quāuis enim dicant: uiuit dominus fraudulenter iu-
 rant. Et hoc ipsū in mēdacio refutat peccatoq; sacrificia. Vescendas tradit offerentibus hostias: dicens se non
 mandasse patribus eoq;: quādo deduxit eos de terra aegypti: ut offerrent huiuscemodi sacrificia. Non enim uo-
 luntate: sed idoloq; cōparatione mandauit: malens sibi offerri uictimas q; dæmonibus. Oēs recesserunt ab eo:
 nullus est qui loquatur bona: & agat pœnitentiam a peccatis suis. Sequuntur proprias uolūtates: quasi equus
 promptus ad pœlium. Intendunt linguam suam quasi arcum. Mētuntur omnia: & nō est in eis ueritas. Ami-
 coq; quoq; cauendas insidias prœcipit: & nulli credere pximoq;. Singulos enim insidiari amicis & fratrem a fra-
 tre decipi. Et hoc facere: nō naturae malo: sed propria uoluntate: quia docuerunt linguā suā mendaciū & proni
 feruntur ad iniusticiā. Si æthiops ante mutauerit pellē suā: & pardus uarietate suā: & uos poteritis facere bonū
 cum didiceritis mala. Ergo pellis æthiopica & pardos; uarietas: discipline est: non naturae: quae docetur & disci-
 tur: tamen auferri non pot: uitio mollita maligni: nisi per eum cui oia possibilia sunt. Vnde loquitur ad eū: qui
 solus uerus medicus est: sana me domine & sanabor. Saluum me fac domine: & saluus ero. Tu es gloria mea &
 spes mea. Si enim ad cōditionem meam iscelicitatēq; respiciam: nihil aliud nisi hoc possum loqui. Maledictus
 homo qui annunciauit patri meo dicens. Ecce natus est tibi puer: fiat homo ille similis urbibus quas subuertit
 deus. Quare enim in uulua non statim perii: Et fuisset mihi sepulchrum mater mea: & uulua eius infernus sē-
 piternus. Quare egressus sum ex utero: ut uiderem labores & miserias: & consumerentur dies mei in erūnis.
 Tantum de sua conditione securus est: & sic confidit in fortitudine: ut mortem praeferat uitae. Nouerat enim
 uulnus suum: & potentiam eius quem caelare nihil potest: qui loquitur per prophetam. Deus appropinquans
 ego: & non procul. Qui enim caelum replet & terram: nullus potest uitare eius noticiam & cordis occulta caela-
 re. Qui scrutatur renes introspicit: & ut sciamus dei esse bonum omne quod gerimus. Ego inquit plantabo eos
 ut nequaq; eradicentur: & ego dabo eis cogitationem & sensum: ut intelligant me. si cogitatio & sensus dantur a
 deo: & intellectus domini ex illius qui noscendus est: radice pullulat: ubi est liberi arbitrii tantum superba ia-
 ctatio: Volumus scire conditionem nostram: audiamus historiam. Joachim rex iuda: cunctiq; socii eius prin-
 cipes auditis sermonibus Vria: uoluerunt occidere eum: Quod cum ille didicisset: timore perterritus: fugit in
 aegyptum: Cur mortem timebat: qui explicabat sententiam domini: & qui a se nunciari domini nouerat uolun-
 tatem: Dignamur per singula auxilium dei: & ad illius nutum cuncta gerere negligimus: cum legamus san-
 ctos uiros etiam hoium idiguisse præsidio. Periclitatur Hieremias & manifeste dicitur: q; auxilio ei fuerit māus
 Disan filii Safan: ne traderetur in potestatem uulgi: & obrueretur lapidibus. Abolitis legis caerimoniis & duro
 pondere ueterē praeceptorum repromittitur euangelii gratia: legēq; dominus pollicetur: ut oēs cum nouerint
 a minimo usq; ad maximum dicens. Dimittam peccata eoq;: & iniquitatem illoq; ultra memor non ero. Quā
 autem habuerint sancti uiri in lege ueteri iusticiam: sequenti sermone demonstrat. si filii israel: & filii iuda ini-
 quitatem fecere perpetuam in conspectu meo: ab adolescentia sua usq; ad diem praesentem: & ciuitas hierusa-
 lem ab initio conditionis suae usq; ad diem euerisionis suae: me ad iracundiam prouocauit. Attende quid dicat:
 finem iunge principio: omne medium tempus in uitio est. Hieremias sanctificatus ante q; natus: uirgo: prophe-
 ta ueteris testamenti: pertimescit Sedechiam: & flebiliter obsecrat dicens. Nunc ergo domine mi rex audi de-
 precationem meam: & praeualeat apud te obsecratio mea. ne remittas me in domum Ionathā scribae: ne ibi pe-
 ream. O propheta: cur times impium regem? Cur eum metuis: quem nosti iam iamq; periturum: carcerem re-
 formidas: cui paratur paradisus? Respondebit mihi: homo sum mortali in carne & corruptibili constitutus:
 dolorem sentio: horrescoq; cruciatus: quos etiam dominus meus pro mea salute sensurus est. Miseretur huma-

Sacerdotes templi

Iusti tuta fides.

pr

no generi deus: & non uult perire quod fecit. Noli timere Iacob dicit dominus. Ego enim sum tecum: & interficiam oēs gentes in quas dispersi te: te uero ipsum perire non faciā: sed castigabo te cum iusticia: & ita miserebor tu: ut te innoxium non relinquā. Vnde & nos dicimus esse iustos: esse sanctos uiros: & post peccata placētes deo: non suo tantū merito: sed eius clāmentia: cui oīs creatura subiecta est: & indiget misericordia eius. Audiant hęc retici qui eleuantur per superbiam: & dicunt. Ecce ipsi nobis fecimus cornua. Audiāt illud quod audiuit Moab. Audiuimus superbiam ioab superbus est ualde. Altitudinem illius & elationem & gloriationem: & inflationē cordis ego cognoui dicit dominus: quoniam nequaquā iuxta inflationem eius & fortitudo illius est. Diciturq; ad huiusmodi hoīes. Inimici autem eorū: haud dubium quin gregis domini: confirmant dicentes. non peccauimus cum peccauerint in puchritudine iusticia: & in expectatione patrum. Deinde uis scire quando omnia peccata finiantur. Audi eundem prophetam: in tpe illo dicit dominus. Quæratur iniquitas in israel: & non erit: & peccatū iuda: & nō inuenietur. Cur quælo sequitur: quia propicius ero illis: Vbi autem propitiatio est: præcesserat ante peccatū. Tolle igitur posse: & concedo oīa donante deo subsistere. Bonū est præstolari cū silentio salutare domini: bonū est ponere in puluere os suum: dare percutienti se maxillā: saturari obprobriis: spem habere in domino. Si enim abiecit & miserebitur iuxta multitudinem misericordiarū suarū. Neq; enim humiliavit corde suo & abiecit filios hominū. Frustra murmurat homo p peccatis suis. Scrutemur uias nostras: & quæramus & reuertamur ad dominū. Leuemus corda cū māibus ad dominū in cælū: dicamusq; ei: Iniq; agimus: & ad iracūdiā prouocauimus. Iccitico tu inexorabilis es. Daniel propheta loquitur ad Nabuchodonosor: q; dominetur excelsus regni hominū: & det illud cuiuscūq; uoluerit: & extremū atq; proiectum constituat super illud. Inter ga eum qua causa ultimum atq; despectum constituat in regem: & faciat quod uoluerit. & discute utrū ipsius uoluntas iusta sit de quo scriptum est. Qui suscitatur de terra humilē & de stercore eleuat pauperem. ut collocet eum cum principibus. cum principibus populi sui. An forsitan iuxta te absq; iudicio atq; iusticia gloriam quærat: aurēq; popularem: ut humiles erigat in regnum: & potentes humilitate cōmutet? Audi prophetam dicentē. Omnes habitatores terræ quasi nihil reputati sunt apud eum: Fecit enim quodcūq; uoluit in cælo & in terris & nemo est: qui resistat uoluntati eius: aut possit dicere: quare hoc fecisti: cuius sunt omnia opera in ueritate: & uia illius iusticia: & superbientes potest ipse humiliare. Anthiochus Epiphanes rex crudelissimus subuertit altare: ipsamq; iusticiam fecit conculcari: quia concessum erat ei a domino. Causasq; reddit propter peccata plurima. ergo non fecit quod ipse tantum uoluit: sed quod dominus propter peccata populi concessit. Deniq; sequitur: q; non ex propria fecerit fortitudine: sed ex eius imperio: qui præcepit ut fieret. Illud autem in oratione sua loquitur. Peccauimus: iniq; egimus: iniuste gessimus: & recessimus a mandatis tuis: & cætera huiusmodi solent dicere: quod & Dauid: & Daniel & omnes prophætæ non pro se: qui sancti erant: sed ex persona populi sunt locuti. Aduersum quam opinionem ipse respondebit & dicet. Cum adhuc orarem: & confiterer peccata mea: & peccata populi mei israel. Vides ergo q; tam pro peccatis suis q̄ pro peccatis populi dominum sit depræcatus: & effuderit depræcationes suas in conspectu domini dei sui. Vis iterum nosse: quando peccatum & iniquitas finiatur? Quāquā diuersa sit auctorum interpretatio: Audi eundem prophetam. Lxx. hebdomadæ completæ sunt super populum tuum: & super ciuitatem tuam sanctam: ut compleantur iniquitates: & finēs accipiat peccatum ut dispereat iniquitas: & reueletur iusticia sempiterna. Quādiu ergo ille finis adueniat: & corruptiuum hoc atq; mortale in corruptione & immortalitate mutetur: necesse est nos subiacere peccato: non naturæ & conditionis: ut tu calumniaris uitio: sed fragilitate & cōmutatione uoluntatis humanæ: quæ per momenta uariatur. quia deus solus est immutabilis. Quærās ubi Abel: ubi Enoch: ubi Iesus filius Naue: ubi Heliseus cæteri q; sanctos peccauerint. Non est necesse nodū in scirpo quærere. utinā possē & manifesta reticere peccata. si uis a me ueg; audire: nescio. Nihil inquit mihi conscius sum: nec tamen in hoc iustificatus sum. Homo uidet in facie: deus in corde. Apud eius conscientiam atq; conspectum nullus iustificatur. Vnde & Paulus loquitur confidenter. Omnes peccauerunt: & indigent gloria dei: & conclusit deus omnia sub peccato: ut omnium misereatur: & cætera quæ sæpe replicauimus.

Tertius eiusdem Dialogi liber contra Pelagianos.

Epistola. XIX.

CRITOBOLVS. Delectatus sum tuorū multiplicatiōe sermonum: de quibus scriptum est. In multiloquio non effugies peccatum. sed quid ad causam? Certe hoc fateberis eos qui Christi baptismum consecuti sunt non habere peccatum. Et si absq; peccato sunt: iustos esse. Cumq; semel iusti fuerint si egerint sollicitē: posse in sempiternum iusticiam custodire. ac per hoc omne uitare peccatum.

ATTI. Non erubescis explosam atq; damnatam Iouiniani sententiā sequi? Et ille enim his testimoniis rugnititur argumentis: immo tu illius inuenta sectaris. In oriente docere desiderans: quæ olim Romæ: & dudū in africa condēnata sunt. Lege ergo quid illi responsum sit & tibi responsum dicito. In dogmatibus enim & quæstionibus differendis non persona: sed causa quærenda est: & tamen hoc scito baptismum præterita donare peccata non futurā seruare iusticiā. Quæ labore & industria: ac diligentia: & semper super oīa dei clāmentia custoditur: ut nostrum sit rogare: illius tribuere quod rogatur. nostrum incipere: illius perficere. nostrum offerre quod possumus: illius implere quod non possumus. Nisi enim dominus ædificauerit domū: in uanū laborauerunt: qui ædificant eā. nisi dominus custodierit ciuitatē: in uanū uigilabit qui custodierit eā. Vnde & apostolus præcipit: sic currite ut cōprehendatis. Oēs quidē currunt: sed unus accipit coronā. Et in psalmo scriptū est. Domine ut scuto bonæ uoluntatis tuæ coronasti nos. Nostra enim uictoria & corona uictoriæ: illius protectione & clypeo præparatur: & hic currimus ut in futuro comprehendamus: ubi accipiet coronam qui in hoc sæculo uictor extiterit.

Antiochus rex

Nolum in scirpo quærere